

ДРОЗДОВ Олександр Михайлович

професор, доктор юридичних наук,

заслужений юрист України, адвокат,

член Комісії з питань правової реформи при

Президентові України,

член Апеляційної палати НАЗЯВО,

член Науково-консультативних рад при

Конституційному Суді України та Верховному Суді,

почесний професор кафедри кримінального права та

кримінології, міжнародного публічного права та

міжнародних відносин Юридичного факультету

Університету Барселони,

адвокат-партнер Адвокатського об'єднання «Лапчинський та партнери»

(м. Барселона, Королівство Іспанія)

професор кафедри кримінально-правових та

адміністративно-правових дисциплін Юридичного факультету

ПВНЗ «МЕГУ імені академіка Степана Дем'янчука»,

(м. Рівне, Україна)

доцент кафедри кримінального процесу

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

(м. Харків, Україна)

ДРОЗДОВА Олена Валеріївна

доцентка, кандидатка юридичних наук, адвокатка,
почесна професорка кафедри кримінального права та
кримінології, міжнародного публічного права та
міжнародних відносин Юридичного факультету

Університету Барселони

(м. Барселона, Королівство Іспанія)

доцентка кафедри кримінально-правових та
адміністративно-правових дисциплін Юридичного факультету

ПВНЗ «МЕГУ імені академіка Степана Дем'янчука»,

(м. Рівне, Україна)

**ПОЗИТИВНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ДЕРЖАВИ ЩОДО ЗАХИСТУ
ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ У СФЕРІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН: АНАЛІЗ
РІШЕННЯ ЄСПЛ У СПРАВІ «ГУЙВАН ПРОТИ УКРАЇНИ»**

Цифрові робочі інструменти створюють ризики надмірного збору метаданих (час, тривалість, країна роумінгу, номери контактів), які конструюють профіль приватного життя і тому охороняються статтею 8 Конвенції. Рішення ЄСПЛ у справі «Гуйван проти України» акцентує на обов'язку держави забезпечити дієвий судовий засіб правового захисту щодо моніторингу в трудових правовідносинах, коли ініціатором виступає приватний роботодавець, але держава має позитивні зобов'язання гарантувати пропорційність такого втручання.

Європейська доктрина та практика ЄСПЛ виробили тести оцінки моніторингу працівників (справа *Bărbulescu*), акцентували публічний інтерес у виявленні зловживань поруч із повагою до приватності (справа *López Ribalda*), визначили, що локаційні дані та інші метадані охоплюються приватним життям (*Uzun*; *Gramaxo*), і роз'яснили межі позитивних зобов'язань держави (*Denisov*; *Liebscher*). Узагальнення цих підходів у світлі українського конституційного права та закону про персональні дані формує методологічний каркас дослідження Європи з урахуванням Конвенція Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (ETS № 108), відкрита для підписання 28 січня 1981 року, набула чинності для України 1 січня 2011 року.

4.1. Фабула, процесуальна історія і оцінка ЄСПЛ

Заявник користувався мобільним телефоном, закріпленим роботодавцем і частково дозволеним для приватних дзвінків за умови відшкодування. Роботодавець отримав у оператора деталізацію роумінгу (дати, країни, оператор, вхідні/вихідні з'єднання, номери кореспондентів, тип і тривалість комунікацій) для внутрішньої перевірки. Українські суди визнали, що така

інформація не є персональними даними. ЄСПЛ визнав скаргу прийнятною і розглянув її у площині позитивних зобов'язань держави.

Далі докладно наведемо правову оцінку, яку ЄСПЛ надав наведеним обставинам.

«2. Оцінка Суду

(а) Застосовність статті 8

Суд повторює, що поняття «приватне життя» є широким і динамічним, виходить за межі суто приватної сфери особи та певною мірою охоплює її взаємодію у публічному й професійному середовищі (див. **López Ribalda and Others v. Spain** [GC], №№ 1874/13 і 8567/13, §§ 87–91, 17 жовтня 2019 року, з подальшими посиланнями). Поняття «приватне життя» охоплює, серед іншого, інформацію про місцезнаходження особи у певний момент часу (див., *mutatis mutandis*, **Uzun v. Germany**, № 35623/05, §§ 51–52, ECHR 2010 (витяги), та **Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo v. Portugal**, № 26968/16, §§ 95–96, 13 грудня 2022 року).

У цій справі інформація, запитана і отримана роботодавцем заявника від оператора мобільного зв'язку, стосувалася використання роумінгу мобільним телефоном, індивідуально закріпленим за заявником для службових цілей. Із приписів наказу від 6 травня 2010 року (див. пункт 8) випливає, що заявнику дозволялося користуватися закріпленим за ним службовим номером для приватних дзвінків, у тому числі з-за кордону, за умови відшкодування вартості таких дзвінків. Дійсно, компанія «П.» могла отримувати від оператора інформацію та збирати й обробляти її для конкретних цілей. Однак це не позбавляло такі дані їхнього персонального характеру, як-от відомостей про перебування заявника в певній країні у

певну дату. Ця інформація, а також відомості про абонентів, із якими він спілкувався, можуть характеризуватися як його персональні дані.

Суд вважає, що стаття 8 у цій справі є застосовною.

(b) Відповідність вимогам статті 8

(i) Загальні принципи

Суд зауважує, що в цій справі оскаржуваний захід було вжито роботодавцем заявника — приватною компанією, а отже, він не може аналізуватися як «втручання» державного органу у здійснення прав за Конвенцією. Водночас заявник вважав, що, відмовившись розглянути його скаргу на протиправність використання його персональних даних, національні суди не забезпечили ефективного захисту його права на повагу до приватного життя.

Суд повторює, що об'єкт статті 8 полягає насамперед у захисті особи від свавільного втручання органів державної влади, проте ця стаття передбачає не лише переважно негативні зобов'язання: на додаток можуть існувати позитивні зобов'язання, притаманні ефективній повазі до приватного чи сімейного життя. Такі зобов'язання можуть вимагати вжиття заходів для забезпечення поваги до приватного життя навіть у сфері відносин між приватними особами. Відповідальність держави може наставати, якщо оскаржувані факти є наслідком її неспроможності забезпечити відповідне право, гарантоване статтею 8 (див. **López Ribalda and Others**, § 110, з подальшими посиланнями).

Хоча межі між позитивними та негативними зобов'язаннями держави за Конвенцією не піддаються точному визначенню, принципи, що

застосовуються, загалом є подібними. В обох контекстах слід зважати на справедливий баланс між конкуруючими приватними й публічними інтересами з урахуванням поля розсуду держави. Поле розсуду супроводжується європейським наглядом, який охоплює як законодавство, так і рішення, що його застосовують, зокрема ті, що ухвалюють незалежні суди. Виконуючи свою наглядову функцію, Суд не підміняє національні суди, а перевіряє, чи були їхні рішення сумісні з положеннями Конвенції у світлі справи в цілому (там само, § 111).

Далі Суд повторює, що вибір засобів, необхідних для забезпечення виконання статті 8 у сфері відносин між приватними особами, у принципі належить до поля розсуду держав. Існують різні способи забезпечення поваги до приватного життя, і характер зобов'язань держави залежить від конкретного аспекту приватного життя. За певних обставин виконання позитивних зобов'язань за статтею 8 вимагає прийняття законодавчої бази для захисту відповідного права; щодо найтяжчих діянь це може сягати кримінально-правових приписів. Щодо менш тяжких діянь між приватними особами, які можуть зачіпати права, захищені статтею 8, Суд вважає, що стаття 8 залишає за державами свободу вирішувати, чи приймати спеціальне законодавство, і перевіряє, чи наявні засоби правового захисту були спроможні забезпечити достатній захист прав, про які йдеться (там само, §§ 112–113).

У справі **Bărbulescu** (цит., § 121) Суд визначив критерії, які слід враховувати щодо моніторингу комунікацій на робочому місці: чи було працівника повідомлено про можливість і факт упровадження моніторингу; обсяг моніторингу та ступінь його втручання у приватність; чи надано роботодавцем законні підстави для моніторингу; чи можливо було

застосувати менш інвазивні заходи; наслідки моніторингу для працівника; чи надано працівникові належні гарантії від свавілля. Суд також постановив, що «національні органи мають забезпечити, щоб працівник, чий комунікації було піддано моніторингу, мав доступ до засобу правового захисту в судовому органі, який має юрисдикцію, принаймні по суті, визначити, як було дотримано зазначених критеріїв, і чи були оскаржувані заходи правомірними» (там само, § 122).

На думку Суду, саме національні суди мають проводити аналіз пропорційності конкуруючих прав і належно враховувати питання захисту даних. Нездатність розглянути проблему з точки зору Конвенції — чи то через стан національного законодавства, чи його тлумачення національними органами — суперечитиме вимогам статті 8 (див. **Liebscher v. Austria**, № 5434/17, §§ 64–69, 6 квітня 2021 року).

(ii) Застосування цих принципів у цій справі

Повертаючись до цієї справи, Суд зазначає, що з приписів наказу компанії «П.» від 6 травня 2010 року (див. пункт 8) та відповідного договору з оператором мобільного зв'язку (див. пункт 6) випливає, що компанія «П.» мала право отримувати від оператора інформацію з метою встановлення, які дзвінки та повідомлення належали до категорії службових і, відповідно, чи мають їхні витрати покриватися компанією або заявником. Однак запити роботодавця від 6 і 26 лютого 2015 року (див. пункт 10) було зроблено з іншою, не пов'язаною з цим, метою — збирання та обробки даних, які могли розкривати перебування заявника за кордоном у конкретні дати. Ба більше, відповідні дані включали відомості про номери телефонів, із якими заявник контактував, і країни, у яких надавалися послуги

роумінгу, хоча, за визнанням самих органів, така інформація не була необхідною для встановлення факту перебування чи неперехування заявника на робочому місці (див. пункт 15). Суд вважає, що збір і обробка даних у такому вигляді вплинули на приватність заявника. Питання, чи були такі дії виправданими у світлі критеріїв **Bărbulescu**, насамперед мали оцінити національні органи. Проте національні суди не провели повної оцінки цього питання, натомість дійшовши висновку, що інформація, отримана компанією «П.» від оператора, не стосувалася персональних даних заявника.

Цих міркувань достатньо, щоб дійти висновку: заявникові було відмовлено в державному захисті перед судовим органом, який мав би визначити, чи було дотримано критеріїв щодо моніторингу його комунікацій на робочому місці (див. пункти 37 і 38). Відповідно, держава не виконала свої позитивні зобов'язання за статтею 8 Конвенції.

Отже, мало місце порушення цієї статті (пп. 30-41)

4.2. Таким чином ЄСПЛ підтвердив застосовність статті 8 Конвенції до метаданих

Суд повторив, що «приватне життя» — еволютивне поняття й охоплює дані про місцезнаходження та комунікаційні метадані, навіть без доступу до змісту. Якщо службовий номер дозволено використовувати для приватних цілей, то характер даних лишається персональним (зокрема відомості про перебування за кордоном у конкретні дні та про кореспондентів).^{1,4}

4.3. Позитивні зобов'язання та тест «Bărbulescu»

Суд нагадав шість критеріїв «Vărbulescu»: (1) попереднє повідомлення; (2) обсяг та інвазивність; (3) законні підстави; (4) можливість менш інвазивних заходів; (5) наслідки для працівника; (6) гарантії від свавілля. У «Гуйван» держава порушила статтю 8 не тому, що будь-який моніторинг заборонений, а тому що національні суди не здійснили повної оцінки кожного критерію й не забезпечили ефективний судовий захист.

4.4. Кореляція з українським правом

Конституція України забороняє втручання у особисте і сімейне життя й обмежує збирання/поширення конфіденційної інформації без згоди, окрім випадків, визначених законом. Закон «Про захист персональних даних» відносить до персональних будь-які відомості що ідентифікують особу, а в трудових відносинах допускає обробку лише за умови належного рівня захисту та відповідності меті. Конвенція 108 вимагає зберігання даних для визначених і законних цілей, мінімізації і надання ефективних засобів правового захисту суб'єкту даних. У сукупності це підсилює стандарт, застосований ЄСПЛ: мета та пропорційність мають бути перевірені судом.

4.5. Уроки для України: практичні наслідки та пропозиції.

Для судів: (i) у кожній трудовій справі про моніторинг — чіткий тест пропорційності через призму «Vărbulescu»; (ii) перевірка менш інвазивних альтернатив (агреговані дані, скорочені періоди, хешовані номери); (iii) увага до доступу працівника до зібраних даних і процесуальних гарантій.

Для роботодавців: (i) письмова політика моніторингу (мета, обсяг, строки зберігання, доступ, профілактика конфлікту інтересів); (ii) окреме повідомлення працівників ex ante; (iii) DPIA/LIAs для оцінки ризиків; (iv) мінімізація даних і логи доступу; (v) регулярний перегляд необхідності

заходів і навчання персоналу.

Для законодавця та регулятора: оновити методичні роз'яснення щодо моніторингу в трудових відносинах (орієнтир — «Bărbulescu» + «Гуйван»), підсилити процесуальні гарантії доступу до даних і судового контролю.

5. Висновки

«Гуйван проти України» зсуває акцент української практики: право власності роботодавця на номер/пристрій не нейтралізує персонального характеру метаданих, а держава зобов'язана забезпечити судовий орган, спроможний по суті перевірити критерії моніторингу. Невиконання цього обов'язку становить порушення статті 8 Конвенції. У поєднанні з Конституцією, Законом про персональні дані та Конвенцією 108 сформовано єдиний стандарт: чітка мета, мінімізація, прозорість, судовий контроль і реальна пропорційність.

Використані релевантні джерела:

- 1 Гуйван проти України: Рішення ЄСПЛ від 6.11.2025, заява № 46704/16 (Fifth Section).
- 2 Bărbulescu v Romania [GC], App no 61496/08 (ECtHR, 5 September 2017) §§ 121–122.
- 3 López Ribalda and Others v Spain [GC], Apps nos 1874/13, 8567/13 (ECtHR, 17 October 2019) §§ 87–91, 110–113.

4 *Uzun v Germany* App no 35623/05 (ECtHR, 2 September 2010) §§ 51–52;
Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo v Portugal App no 26968/16
(ECtHR, 13 December 2022) §§ 95–96.

5 *Liebscher v Austria* App no 5434/17 (ECtHR, 6 April 2021) §§ 64–69.

6. *Denisov v Ukraine* [GC] App no 76639/11 (ECtHR, 25 September 2018) § 93.

7 Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (із змін.).

8 Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI.

9 Конвенція Ради Європи № 108 про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (ETS No. 108, 28.01.1981; чинна для України з 01.01.2011).